

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय
माननीय न्यायाधीश श्री ओम प्रकाश मिश्र
आदेश

०७०-WO-०३४३

मुद्दा: उत्प्रेषण ।

भक्तपुर जिल्ला सिपाडोल गाउँ विकास समिति वडा नं. १ सूर्यविनायक गणेश
मन्दिरमा आश्रीत भै बस्ने विष्णुप्रसाद निरौला.....१ निवेदक

विरुद्ध

स्वास्थ्य सेवा विभाग टेकु, काठमाडौं.....१
जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय सोलुखुम्बु, फाग्लु.....१ विपक्षी
चौरीखर्क उपस्वास्थ्य चौकी, चौरीखर्क सोलुखुम्बु.....१
चौरीखर्क उपस्वास्थ्य चौकी, चौरीखर्कमा मा.शि.का. पदमा कार्यरत पंचमणी
राई.....१

नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ को धारा ३२ र १०७(२) बमोजिम दायर हुन
आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य एवं आदेश यस प्रकार छ :-

म निवेदक नाम्चे हेल्थपोष्ट सोलुखुम्बुमा राजपत्र अंकित तृतीय श्रेणी ग्रामिण स्वास्थ्य
कार्यकर्ता पदमा पदस्थापना हुने गरी मिति २०४६।७।९ मा स्थायी नियुक्ति पाई कामकाज
गर्दै आएको थिए । विभिन्न ठाउँमा सरुवा हुँदै पछिल्लो समयमा सोलुखुम्बु जिल्लाको
चौरीखर्क उपस्वास्थ्य चौकीमा मिति २०६६।३।१५ मा सरुवा भै उपस्वास्थ्य चौकी
प्रमुखको हैसियतमा काम गरी आएको थिए । निजामति किताबखानामा राखिएको मेरो शैक्षिक
योग्यताको प्रमाणपत्र, वैयक्तिक विवरण सिटरोलमा मेरो जन्म मिति २००७।८।१३ उल्लेख
गरिएको हुँदा सो जन्म मितिको आधारमा स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा ४५ बमोजिम
म निवेदकको उमेर मिति २०६७।८।१२ मा ६० वर्ष पुग्ने भै सोहि मितिमा मैले अनिवार्य
अवकाश पाउनु पर्ने हो । उपस्वास्थ्य चौकी प्रमुखको हैसियतले काम गर्दा एक तह माथिको

अ.हे.व. पदको तलब भत्ता पाइने भएकाले सो बढी तलब भत्ता पाइने लालचाले सोहि उपस्वास्थ्य चौकीमा मा.सि.का. पदमा कार्यरत पंचमणी राईले मेरो अवकाश पाउने मिति भन्दा अगावै मिति २०६६।१०।२४ मा अनधिकृत तवरले मेरो विदा प्रमाणित गरी सोही पत्रमा नै अवकाशपत्र पनि यसैलाई मान्नु भनी उल्लेख गरी मलाई जबरजस्ती बुझाई सो दिन पछि मलाई हाजिर समेत गर्न नदिई आफै उपस्वास्थ्य चौकी प्रमुख भै कामकाज गर्न थाल्नु भयो ।

विपक्षी मध्येकी पंचमणि राईले अधिकारै नभएको विषयमा आफू भन्दा वरिष्ठ कर्मचारी म निवेदकलाई जबरजस्ती बुझाएको अवकाशपत्र बदर गरीपाउँ भनी मैले मिति २०६७।१।५ मा विपक्षी स्वास्थ्य सेवा विभाग समक्ष निवेदन गरेकोमा उक्त विभागबाट छानविन गरी विवाद समाधान गर्नु भनी च.नं. ४७१३ मिति २०६७।१।९ मा जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय सोलुखुम्बुलाई पत्र पठाएकोमा सो पत्रमा कुनै कारवाही नभएकोले म निवेदकले विपक्षी मध्येका जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय सोलुखुम्बु र उपस्वास्थ्य चौकी चौखर्क उपर मिति २०६७।६।२४ मा स्वास्थ्य सेवा विभाग समक्ष पद पुनरबहाली गरीपाउँ भनी निवेदन दिएकोमा कुनै सुनुवाई नगरी जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालयले म निवेदकलाई मिति २०६७।८।१२ देखि लागु हुने गरी अनिवार्य अवकाशको पत्र दिएको थियो । जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालयले उपस्वास्थ्य चौकी चौखर्कसंग २०६७ साल श्रावण देखि २०६७ साल आश्विन महिनासम्मको हाजिरी रेकर्ड मगाई तलब भत्ता भुक्तानी लिन सम्पर्क राख्नु भनी मलाई पत्र दिएको थियो । तलब भत्ता बुझ्न जाँदा २०६७ साल आषाढ मसान्त सम्मको मात्र तलब भत्ता दिए । मिति २०६७।४।१ देखि २०६७।८।१२ सम्मको तलब भत्ता पाएको छैन । विपक्षी पंचमणि राईले अनधिकृत रूपमा मलाई बुझाएको मिति २०६६।१०।२४ को अवकाशपत्र बदर नभएको र उक्त अवधिको तलब भत्ता सेवा सुविधा वापतको रकम हालसम्म नपाएकोले नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ को धारा १२(३) (च), १३(१), १८(१), १९(१) र ३० द्वारा प्रदत्त मौलिक हकमा आघात पुग्न गएकोले र सो हक प्राप्त गर्ने प्रभावकारी उपचारको अन्य कुनै बाटो नरहेकोले नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ को धारा ३२, १०७(२) बमोजिम प्रस्तुत निवेदन गर्न आएको छु ।

अतः विपक्षी मध्येकी पंचमणि राईले मिति २०६६।१०।२४ मा दिएको अवकाशपत्र अनाधिकृत तथा गैर कानूनी रहेकोले उक्त अवकाशपत्र उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी २०६७ श्रावण देखि अनिवार्य अवकाश पाउँदाको मिति २०६७।८।१२ सम्मको तलब भत्ता

तथा अन्य सुविधा भुक्तानी दिनु भनी परमादेश समेत जारी गरीपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको विष्णुप्रसाद निरौलाको रिट निवेदन व्यहोरा ।

निवेदकको माग बमोजिमको आदेश जारी हुन नपर्ने भए म्यादभित्र लिखितजवाफ पेश गर्नु भनी विपक्षीहरुलाई सूचना दिई नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको यस अदालतबाट मिति २०७०।७।२१ मा भएको कारण देखाउ आदेश ।

मिति २०६६।१०।२४ को पत्र रिट निवेदकले आफ्नै हस्ताक्षरबाट तयार गरी २०६६ माघ मसान्त सम्मको विदा अनमि पंचमणि राईबाट प्रमाणित गराई सकेपछि सोहि पत्रमा निजले नै पछि अवकाशपत्र पनि यसैलाई नै मान्नु भन्ने व्यहोरा र पत्रको अन्तिम हरफमा यस कार्यालयको जिन्सी नगदी तपाई जिम्मा केहि छैन भनी निजकै हस्ताक्षरबाट थपी सोहि पत्रलाई आधार मानी गलत मनसायले झूठा तथ्यहरु प्रस्तुत गरी दिएको रिट निवेदन दावी झूठा हुँदा खारेज गरीपाउँ । निवेदकको निवेदनपत्रको नं. ३ मा मिति २०६६।१०।२४ मा अनधिकृत तवरले विदा प्रमाणित गरिदिएको पत्रमा नै अवकाशपत्र पनि यसैलाई मान्नु भनी उल्लेख गरी मलाई जबरजस्ती बुझाएको र सो को भोलिपल्ट देखि मलाई हाजिर समेत गर्न नदिएको भन्ने उल्लेख भएको र सोहि निवेदनपत्रको नं. ५ मा मिति २०६७ आषाढ मसान्त सम्मको तलब भत्ता पाएको भन्ने उल्लेख गरिएको भन्ने कुरा विरोधाभासपूर्ण भै बाझिएको अवस्था छ । अनिवार्य अवकाश दिने निकाय जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय भएको र निजामति कितावखानाको पत्र अनुसार उमेर हदको कारणले अनिवार्य अवकाश दिइएको हो । उपस्वास्थ्य चौकी चौरीखर्कबाट निजलाई अवकाश दिन मिल्ने होइन दिएको पनि छैन । यी निवेदक विष्णुप्रसाद निरौलालाई सरकारीछाप दस्तखत किर्ते मुद्दामा अनुसन्धानको सिलसिलामा मिति २०६७।७।२१ देखि जिल्ला प्रहरी कार्यालय सोलुखुम्बुमा हिरासतमा राखेको भन्ने पत्र प्राप्त भएको हुँदा सोहि अभियोगको प्रमाणको लागि यस कार्यालयबाट सक्कल तलवी भरपाई, हाजिरी उतार सोलुखुम्बु जिल्ला अदालतमा चलेको उल्लिखित मुद्दामा पठाएकोमा सो मुद्दामा निज निवेदकलाई के कस्तो कारवाही भयो थाहा छैन यस कार्यालयबाट निवेदकको संवैधानिक एवं कानूनी हकमा आघात पुग्ने कुनै काम कारवाही नभएको हुँदा रिट निवेदन खारेज गरीपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय सोलुखुम्बुबाट पेश भएको लिखितजवाफ ।

मिति २०६६।१०।२४ को पत्र निवेदकको हस्ताक्षरबाट तयार भएको हो उक्त पत्रमा विदा प्रमाणित व्यहोरा उल्लेख भएको थियो विदा प्रमाणित मबाट गर्न लगाई सकेपछि निजकै हस्ताक्षरबाट अवकाशपत्र पनि यसैलाई मान्नु भन्ने व्यहोरा र सोहि पत्रको अन्तिम हरफमा यस कार्यालयको जिन्सी नगदी केहि तपाई जिम्मा छैन भनी थपी सोहि पत्रलाई आधार मानी गलत मनसायले झूठा तथ्य प्रस्तुत गरी लिएको दावी खारेज गरीपाउँ । निवेदकको निवेदनमा मिति २०६६।१०।२४ मा विदा प्रमाणित गरिदिएको पत्रमा नै अवकाशपत्र पनि यसैलाई मान्नु भनी मलाई बुझाई सो दिनपछि मलाई हाजिर हुन नदिएको भन्ने उल्लेख छ सोहि निवेदनको प्रकरण नं. ५ मा मिति २०६७ आषाढ मसान्त सम्मको मात्र तलब भत्ता प्राप्त गरेको भन्ने उल्लेख छ यसरी निवेदनपत्रमा उल्लिखित तथ्य नै विरोधाभाषपूर्ण हुँदा खारेजभागी छ । अनिवार्य अवकाश दिने अधिकार निजामति कितावखानाको पत्रको आधारमा जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालयलाई हुन्छ । मैले निवेदकको विदा मात्र प्रमाणित गरिदिएको हुँ । विपक्षीको झूठा रिट निवेदन खारेज गरीपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको विपक्षी पंचमणि राईबाट पेश भएको लिखितजवाफ ।

नियम बमोजिम दैनिक मुद्दा पेशी सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको मिसिल अध्ययन भयो ।

निवेदकको तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री नारायणप्रसाद देवकोटाले २०६७।८।१२ मा अनिवार्य अवकाश पाउनु पर्ने मेरो पक्षलाई मिति २०६६।१०।२४ मा दिएको विदा प्रमाणित पत्रलाई यसैलाई अवकाशपत्र मान्नु भनी अवकाश दिएको हुँदा उक्त पत्र उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरीपाउँ । २०६७ साल श्रावण महिना देखि २०६७।८।१२ गते सम्मको तलब भत्ता र अन्य सुविधा समेत भुक्तानि दिनु भनी विपक्षीहरुको नाममा परमादेश समेत जारी गरीपाउँ भनी बहस गर्नु भयो ।

प्रत्यर्थीको तर्फबाट उपस्थित विद्वान उपन्यायाधिवक्ता श्री चन्द्रकुमार पोखेलले मिति २०६६।१०।२४ को पत्र निवेदकले आफैं तयार पारी २०६६ साल माघ मसान्त सम्मको विदा अ.न.मि. पंचमणि राईबाट प्रमाणित गराई सकेपछि सोहि पत्रमा निज विष्णुप्रसाद निरौलाले अवकाशपत्र पनि यसैलाई मान्नु भन्ने व्यहोरा र पत्रको अन्तिम हरफमा यस कार्यालयको जिन्सी नगदी तपाई जिम्मा केहि छैन भनी निजकै हस्ताक्षरबाट थपी सोहि

पत्रलाई आधार मानी गलत मनसायले झूठा तथ्यहरु प्रस्तुत गरी लिएको निवेदन दावी खारेजभागी छ । मिति २०६६।१०।२४ अनधिकृत रुपमा अवकाश दिएको भन्ने निवेदनको प्रकरण ३ मा उल्लेख छ भने निवेदनपत्रको प्रकरण ५ मा २०६७ आषाढ मसान्त सम्मको तलब भत्ता भुक्तानी लिएको भन्ने उल्लेख छ त्यसैले निवेदनको निवेदन व्यहोरा नै विरोधाभाषपूर्ण भै खारेजभागी छ । निजामति कितावखानामा रहेको रेकर्ड अनुसार निवेदकको उमेर हदको कारण २०६७।८।१३ गते देखि अनिवार्य अवकाश पाउने हुँदा सोहि आधारमा जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय सोलुखुम्बुले अवकाश दिएको कुरा कानून सम्मत हुँदा रिट निवेदन खारेज गरीपाउँ भनी बहस गर्नु भयो ।

यसमा निवेदकको दावी बमोजिम आदेश जारी हुने हो होइन सोहि विषयमा निर्णय गर्नु पर्ने देखियो ।

यसमा पूर्वाञ्चल क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालय धनकुटाबाट मिति २०४६।७।९ मा ग्रा.स्वा.का. पदमा स्थायी नियुक्ति पाई अनवरत रुपमा सेवारत रहेको छु । निजामति कितावखानाको रेकर्ड अनुसार उमेरको हदको कारण मिति २०६७।८।१२ गते देखि अनिवार्य अवकाश पाउनु पर्नेमा जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय सोलुखुम्बु अन्तर्गत उपस्वास्थ्य चौकी चौरीखर्कमा कार्यरत आफू भन्दा कनिष्ठ अनमी पञ्चमणि राईले उपस्वास्थ्य चौकी प्रमुख भै कामकाज गरी बढी तलब भत्ता र अन्य सुविधा पाउने लालसाले अवकाश पाउने मिति भन्दा अगावै मिति २०६६।१०।२४ मा विदा प्रमाणित गरिदिएको पत्रमा नै अवकाशपत्र पनि यसैलाई मान्नु भनी अवकाशपत्र दिएकोमा सो पत्र बदरको लागि स्वास्थ्य सेवा विभागमा निवेदन दिएकोमा स्वास्थ्य सेवा विभागले यसमा के कसो भएको हो छानविन गर्नु भनी जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय सोलुखुम्बुमा पठाएको उक्त कार्यालयबाट कुनै कारवाही नभएपछि निवेदकले जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय र उपस्वास्थ्य चौकी चौरीखर्क उपर स्वास्थ्य सेवा विभागमा पद पुनरवहाली मुद्दा दर्ता गराएकोमा सो विषयमा समेत कुनै सुनुवाई नभएपछि मिति २०६७।८।१२ गते देखि जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालयले अवकाश मिति सम्मको तलब भत्ता र अन्य सुविधा समेत नपाएकोले विपक्षी पञ्चमणि राईले अनधिकृत रुपमा दिएको मिति २०६६।१०।२४ को अवकाशपत्र उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी मिति २०६७ साल श्रवण देखि अवकाश मिति २०६७।८।१२ सम्म तलब भत्ता र अन्य सुविधाहरु समेत भुक्तानी दिनु भनी विपक्षीको नाउँमा परमादेशको आदेश जारी गरीपाउँ भन्ने मुख्य निवेदन

जिकिर रहेको देखिन्छ । उपस्वास्थ्य चौकी चौरीखर्कबाट निवेदकलाई अवकाश दिन मिल्ने होइन दिएको पनि होइन । निजामति कितावखानाको पत्र बमोजिम उमेरको हदको कारणले यस कार्यालयले निवेदकलाई रितपूर्वक अवकाश दिएको हो । बदर गराउन माग गरिएको मिति २०६६।१०।२४ को पत्र निवेदक आफैले तयार गरी पत्रको अन्तिममा अवकाशपत्र पनि यसैलाई मान्नु भन्ने शब्द थप गरी विभिन्न निकायमा पेश गरेका हुन । यी निवेदकलाई सरकारीछाप दस्तखत किर्ते मुद्दामा अनुसन्धानको क्रममा हिरासतमा राखेको र सोहि अभियोगको प्रमाणको लागि सोलुखुम्बु जिल्ला अदालतले सक्कल तलवी भरपाई र हाजिरी उतार सोलुखुम्बु जिल्ला अदालतमा पठाएको हो भन्ने जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय सोलुखुम्बुको लिखितजवाफ व्यहोरा भएको पाइन्छ । निवेदक आफ्नै हस्ताक्षरले पत्र तयार गरी २०६६ माघ मसान्त सम्मको विदा मबाट प्रमाणित गराएको हो । विदा प्रमाणित गर्न लगाईसकेपछि अवकाशपत्र पनि यसैलाई मान्नु र यस कार्यालयको जिन्सी नगदी तपाईं जिम्मा केहि छैन भनी थप गरी सोहि पत्रलाई आधार बनाई झूठा तथ्य प्रस्तुत गरी विभिन्न निकायमा उजुरी दिएका हुन भन्ने पंचमणि राईको लिखितजवाफ भएको पाइन्छ ।

यसमा निवेदकलाई प्रत्यर्थी मध्येकी पंचमणि राईले बुझाएको भनिएको मिति २०६६।१०।२४ को अवकाशपत्र उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर हुने हो वा होइन भन्ने सन्दर्भमा विचार गर्दा उपस्वास्थ्य चौकी चौरीखर्कका इन्चार्जले निवेदकलाई अवकाश दिने अधिकार कानूनले प्रदान गरेको नदेखिएपनि सो पत्र पंचमणी राईले तयार गरेको नभै निवेदकले नै तयार गरी निज पंचमणी राईले प्रमाणितसम्म गरिदिएको देखिन्छ । साथै सो पत्रको अन्तमा उल्लेख भएको अवकाशपत्र यसैलाई मान्नु भन्ने समेतको व्यहोरा पनि पंचमणी राईले थप नगरी निवेदकले नै थप गरेको कुरा पंचमणी राईको लिखितजवाफबाट देखिन आएको छ । निजामति कितावखाना को च.नं. ३०१२।६६८३ मिति २०६७।३।४ को पत्र अनुसार संकेत नं. १४११६९ का निवेदकको जन्म २००७।८।१३ मा भएको २०६७।८।१२ मा ६० वर्ष उमेर पुरा हुने आधारमा स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा ४५ बमोजिम मिति २०६७।८।१३ गते देखि लागू हुने गरी मिति २०६७।९।२५ मा जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय सोलुखुम्बुबाट दिएको अवकाश पत्रलाई अन्यथा भन्न मिल्ने । मिति २०६६।१०।२४ को पत्रले यी निवेदकको संवैधानिक एवं कानूनी हक कुण्ठित गरेको अवस्था समेत देखिन आएन । जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय सोलुखुम्बुले यी रिट निवेदकलाई

दिएको च.नं. १९६ मिति ०६७।९।२५ को बोधार्थ पत्रमा नियमानुसार पाउने तलब भत्ता भुक्तानि लिन सम्पर्क राख्नु होला भनी उल्लेख भएको देखिँदा २०६७ साल श्रावण १ गते देखि अवकाश मिति २०६७।८।१२ सम्मको तलब भत्ता र अन्य सुविधा दिन विपक्षीले इन्कार गरेको भन्ने निवेदन जिकिर समेत विश्वसनिय एवं पत्यारलायक देखिएन ।

अतः रिट निवेदकले २०६७ साल आषाढ मसान्त सम्मको तलब भत्ता पाइसकेको र त्यस पछिको तलब भत्ता दिन सम्बन्धित निकाय इन्कारी रहेको नदेखिएकोले हाजिर रही काम गरेको अवधिको तलब भत्ता यी निवेदकले कानून बमोजिम प्राप्त गर्न सक्ने नै हुँदा माग बमोजिम आदेश जारी गरिरहनु परेन। पस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ । दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाई दिनु ।

न्यायाधीश

म उक्त रायमा सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृतः यमप्रसाद बास्कोटा

कम्प्यूटरः चन्द्रा तिमल्सेना

सम्बत् २०७३ साल असार महिना १५ गते रोज ४ शुभम्-----